

SİVİL TOPLUM KAMU İŞBİRLİĞİ
(Türkiye’de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum-Kamu İşbirliğinin
Güçlendirilmesi Projesi)

ULUSLARARASI KONFERANS

Yer: İstanbul / Point Hotel Barboros
Tarih: 25-26 Nisan 2013

**SOSYAL HİZMETLERDE KAMU-SİVİL TOPLUM ORTAKLIKLARI :
DEĞERLENDİRMELER VE ÖNERİLER**

Doc.Dr. Mustafa CAN,
Strateji Geliştirme Başkanı
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Sayın Başkan
Değerli Katılımcılar

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı ev sahipliğinde düzenlenmekte olan “ Sivil Toplum Kamu İşbirliği Uluslararası Konferans’ta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adına sizlerle birlikte olmaktan büyük mutluluk duymaktayım.

Konuşmamın odağını sivil toplum kuruluşlarının önemi, sosyal hizmet sunumunda kamu ve sivil toplum arasında oluşturulan güncel ortaklıkların olumlu tarafları ve riskler oluşturmaktadır. Ayrıca kamu- sivil toplum işbirliğinin güçlendirilmesi ve yeni işbirliği alanları için elverişli ortamın sağlanması bağlamında neler yapılabilir kısaca onlardan da bahsedeceğim.

Bilindiği üzere yoksulluk, sosyal güvenceden yoksun bireylerin, ekonomik, sosyal ve kültürel kaynaklara ulaşamaması ve toplum ile bağlarını gitgide yitirmesi ve bir anlamda çok boyutlu bir sosyal dışlanma sorunudur. Öte yandan da günümüzde sosyal dışlanma bir vatandaşlık sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşım, bizi sosyal devletin rolünü ve yoksul vatandaşları ile ilişkisini tekrar düşünmeye itiyor ki, sosyal dışlanma ile mücadele vatandaşlık hakkını temel alan sosyal politikalar gerektirmektedir.

Dünyada ve Avrupa Birliği ülkelerinde sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler, genelde sosyal güvenlik sistemlerinin tamamlayıcı unsuru olarak işlev görmektedir. Bu işlevi yerine getiren kurumlar, yasal düzenlemeler ve bu işlevlerden faydalanma koşulları genelde benzerlik göstermektedir. Özellikle de, Avrupa Birliğinin Sosyal Politikasında “sosyal diyalog” ve “yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadele” vurgusu önemli bir yer tutmaktadır. Bu bakış açısını AB Anayasası metninde de görmek mümkündür. İş güvencesi, sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadele, sosyal adalet ve sosyal koruma, kadın ve erkek arasında tüm alanlarda eşitlik sağlanması ve ayrımcılıkla mücadele, adil ve kurallara uygun çalışma koşulları, çocuk işçiliğinin yasaklanması, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hakkı gibi pek çok sosyal hak yer almaktadır.

Değerli Katılımcılar

Bugün dünyada pek çok coğrafya da olduğu gibi ve ülkemizde de etkisini gösteren küresel ekonomik krizin etkileri de göz önünde bulundurulduğunda artan yoksulluk olgusu sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar konusunun toplum ve devlet bakımından önemi tartışmasız bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, sosyal güvenlik sistemlerindeki sorunlar ve kısıtlılıklar nedeniyle özellikle sistem dışında kalan yoksul ve muhtaç kesimler bakımından sosyal yardımların önemi daha da artmaktadır. Diğer yandan, ekonomik ve sosyal sorunların etkisiyle aile ve sosyal yapıda yaşanan değişim sonucunda toplumda geleneksel yardımlaşma ve dayanışma mekanizmalarının zayıflaması da devletin, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının bu alandaki görev ve sorumluluklarını artırmaktadır. Bu açıdan, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar yalnızca yoksullukla mücadeleye yönelik olarak sosyal politikanın bir aracı olmaktan öte geniş işlev ve anlamlar kazanmıştır.

Bu nedenle ülkemizde de bu sosyal politika araçlarının önemi, işlevleri, etkileri, kaynak gereksinimleri ve diğer ekonomik ve sosyal politikalarla ilişkisi bakımından kapsamının, sınırının, yöntemlerinin, kurumsal yapısının, etkinlik ve verimliliğinin yeniden değerlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmış bulunmaktadır. Kısacası beraberinde, ülkenin ihtiyaçlarına yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi ve yeni modellerin oluşturması sorunsalını gündeme gelmiştir.

Değerli Katılımcılar

Türkiye’deki sosyal hizmetler kavramı hem yoksulluğun önlenmesini hem de profesyonel hizmetlere ihtiyaç duyan insanların bu hizmetlere ulaşabilmesine yardımcı olunmasını kapsamaktadır. Göç, hızlı ancak sağlıksız kentleşme, aile yapısındaki değişimler, nüfus ve işsizlik oranındaki artışların sonucu olarak Türkiye’de sosyal hizmetler ve sosyal yardımlara duyulan ihtiyaç artmaktadır. Bu bağlamda, yaşlılara ve malul vatandaşlara aylık ödemeler, çocuklara sağlık ve eğitim yardımı yapılmakta, dezavantajlı aileler için gelir getirici projeler oluşturulmakta, yakıt yardımı sağlanmakta ve şiddet mağdurlarına yönelik sosyal destek mekanizmaları hayata geçirilmektedir. Bu gibi yardımlar ve destekler toplumun yoksul ve dezavantajlı kesimlerinin eğitim, konut, sağlık ve sosyal hizmetlere erişebilmelerini,

sosyal hayata katılımlarını ve yaşam kalitelerini artırabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

Ancak Türkiye’de başta kırsal bölgeler olmak üzere sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların sunumunda çeşitli problemlerin varlığı bu hususun dikkate alınması gereğini bir kez daha gündeme taşımaktadır. Bölgesel farklılıklar ve gelir dağılımının yapısı sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların sağlanmasında eşitsizliklere sebep olabilmektedir. Genel olarak, kentler ve kentsel yerleşim bölgeleri sosyal hizmetler bakımından avantajlıdır. Bu hizmetler kırsal bölgelerde yaşayan temel hizmetlerden yoksun kişilere yeterli düzeyde sağlanamamaktadır. Bunun yanında sosyal politikanın araçları olarak sosyal hizmet ve sosyal yardımlar dezavantajlı grup olarak nitelendirilen nüfus gruplarına yönelik olarak farklı kurumların farklı birimleri tarafından yürütülmektedir. Bu yönetim biçimi farklı nüfus gruplarının hizmet ihtiyaçlarının karşılanmasında hizmetlerin parçalanmasına ve organizasyonel problemlere, hizmet maliyetlerinin artışına veya aynı hizmetlerin mükerrer olarak verilmesine, dolayısıyla verimsizliklere ve hizmetlerin yetersizliğine neden olmakta, bu durum hizmetlerin sürdürülebilirliği problemini de beraberinde getirmektedir. Söz konusu hizmetleri yöneten ve verilmesini sağlayan her bir birim veya bölümün kendi prosedürleri, iş yapma tarzları, yaklaşımları ve öncelikleri bulunmaktadır.

Sonuç olarak son yıllarda ülkemizde yapılan ekonomik ve sosyal analizlerde gerçekleştirilmesi gereken bazı önemli adımlar atılmış olmasına rağmen özellikle sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar alanında gerek fiziksel alt yapı gerekse insan kaynakları ve hizmetlerin kalitesi açısından problemler yaşanmaktadır. Bu noktadan hareketle, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak sunulan hizmetlerin etkinliği, kalitesi ve ulaşılabilirliğinin artırılmasına yönelik entegre modelleri ve projeleri hayat geçirmektedir. Bu bağlamda Bakanlığımız temel sorumlulukları ve fonksiyonu nedeniyle Türkiye’de sosyal inovasyon çalışmalarına öncülük ederek bu alandaki kamusal boşluğu doldurmaya çalışmakta, sunmakta olduğu hizmetlerin daha etkin ve ulaşılabilir kılmak amacıyla sosyal inovasyonu temel alan yenilikçi yaklaşımlarla kamu-sivil toplum ortaklıklarını önemsemektedir.

Değerli Katılımcılar

Türkiye, genel olarak kamu yönetimi ve özel olarak da sosyal hizmetler alanında köklü bir yeniden yapılandırma sürecinin eşiğindedir.

Ancak elbette ki, 30 yılda önemli reformların yaşandığı farklı dünya ve Avrupa ülkelerinin deneyimlerinden çıkarılabilecek dersler olduğunu düşünüyoruz. uluslararası deneyimden çıkarılacak bu dersler, Türkiye’nin özgün koşulları ışığında düşünülmeli ve değerlendirilmelidir.

Sosyal hizmetler, karşılaştırmalı sosyal politika çalışmalarının en ciddi güçlüklerle karşılaştığı ve genelleme yapmanın en zor olduğu alanların başında gelmektedir. Sosyal hizmetlerin çeşitliği, ülkelerdeki farklı kurumsallaşma ve hizmet tanımlama uygulamaları ve bu alandaki istatistiksel bilgi üretiminin darlığı bu güçlüğün temel nedenlerini oluşturmaktadır

Sosyal hizmetler alanı içerisine giren ve farklı kurumlar tarafından üstlenilen her türlü faaliyeti bütünsel olarak incelenmelidir. Örneğin, çocuk bakımını bir ihtiyaç alanı olarak tanımladığımızda, kamu tarafından sağlanan hizmetleri, aile içi bakım ile özel kurumsal ve evde bakım hizmetlerinin tümünü beraberce incelemeye tabi tutmak gerekmektedir.

Bununla birlikte, yine örneğin çocuk bakımı alanına odaklanırken yalnızca farklı kurumsal aktörler (devlet, aile, stk, özel sektör vb.) tarafından karşılanan sosyal hizmet faaliyetlerini değerlendirmeye katmak da bütünsel bir analiz ortaya çıkarmaya yetmemektedir. Sosyal hizmetleri farklı toplumsal kurumlar açısından bütünsel olarak incelemenin yanı sıra, sosyal hizmetlerin alanına giren ihtiyaç alanlarının genel refah rejimi ile ilişkilerini de irdelemek ve bu ilişkileri de değerlendirmek gerekmektedir. Örneğin, çocuk bakımı ihtiyacının, sosyal hizmetler dışında ebeveyn izni gibi işgücü piyasası düzenlemeleri ile nasıl şekillendirildiğini de hesaba katmak gerekmektedir.

Kamu, sivil toplum aktörleri arasında kurulan ortaklıklar ile sosyal hizmet sunumunun gerçekleştirilmesinin tarihsel olarak yeni bir olgu olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak, eski dönemdeki örneklerinden farklı olarak bu alandaki ortaklık modellerin son 30 yıl içinde farklı ve yeni bir nitelik kazanmıştır. Bilindiği gibi 1980'lerden itibaren tüm dünyayı etkisi altına alan yapısal gelişmeler, nüfusun yaşlanması ve aile yapısındaki değişimleri de içeren demografik dönüşümler ile tanımlanmaktadır.

Türkiye'de, kamuda bir yeniden yapılandırma süreci yaşanırken, kamu hizmetlerinin bir parçası olan sosyal hizmetler alanında da bir yeniden yapılanma sürecini beraberinde getirmiştir. Bu sürecin en temel sonuçlarından biri sosyal hizmet sunumunda yeni karma modellerin ortaya çıkması olmuştur. Bu karma modeller ile bir yandan da kamunun bu alandaki rolü dönüştürülürken, özel sektör ve gönüllü girişimler bu alanda daha ağırlıklı bir rol oynamaya başlamıştır.

Değerli Katılımcılar

Dünyada ve ülkemizde sivil toplum örgütlerinin rolü ve önemine ilişkin inanç gittikçe artmakta, toplumsal kalkınma alanında sivil toplum kuruluşları daha etkin rol almaya başlamaktadır.

Çoğulcu toplum yapısı içinde yer alan ve sosyo-politik yaşamın önemli bir parçası olan STK'lar, toplumdaki iç ve dış faktörlerin etkisiyle amaçları doğrultusunda, karar verme mekanizmalarını yönlendirebilmek için değişik araçlar kullanmaktadırlar. Farklı alanlarda (kadın, çocuk, gençlik, aile, kalkınma, eğitim sağlık, çevre, tüketicinin korunması gibi.) çalışan/hizmet veren bu gönüllü kuruluşlar uygulamaları ve çalışmaları ile kamuoyunu aydınlatma, örnek çalışmalar ile yönlendirebilme gücüne sahiptirler.

STK'lara pratik uygulama çerçevesinden bakıldığında, hedef kitlelerle çalışma yapma, onları güçlendirme ve kendine yeterli hale getirme gibi program ve uygulamalarıyla söz konusu dezavantajlı gruplarla, ilgili topluluklarla doğrudan ilişki içinde bulunmaktadır. Örneğin doğal afetler ya da bizzat insanlar tarafından yaratılan felaketlerin ortaya çıkardığı değişen ve dramatik durumlara intibak edebilme, kriz dönemlerinde, bu durumdan en olumsuz biçimde etkilenen kesimlere destek olma yeteneğine sahip oldukları kabul edilmektedir. Ülkemizde de sivil toplum kuruluşlarının önemi, tam anlamı ile 17 Ağustos depremi (1999 yılı) ile çığ gibi

büyümüş, toplumdan öte, bireylerin çok değişik ihtiyaç ve istekleri ile iç içe olunmuş, böylece sivil toplum kuruluşlarından beklenen, yeni görüşler ve yaratıcılık resimlenmiştir.

Ülkemizde ve özellikle de az gelişmiş bölgelerde sivil toplum kuruluşlarının kalkınma süreçleri ile bütünleşme, kurumsal amaçlarını yerine getirme konularında zorluklarla karşılaştıkları görülmektedir. Bu zorlukların temelinde, sorunları çözme ve modellemede yetkinlik düzeylerinin yanında, sistemli çalışma, toplum örgütçülüğü, kaynak sorunu, yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinden yeterince yararlanamama yatmaktadır

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarının, kurumsal yapılanmalarının ve çalışma biçimlerinin çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda, sosyal hizmetler alanında sivil toplum kuruluşları ile kamu sektörünün işbirliğinin kendi başına olumlu ya da olumsuz yanları bulunmaktadır. Bu nedenle, sosyal hizmetler alanında sivil toplum kuruluşları ile kamu sektörünün işbirliği konusunda analiz yapabilmek için öncelikle kamunun **“ne tür sivil toplum kuruluşları”** ile **“hangi alanda”** ve **“ne koşullarda”** bir işbirliğinin yapacağını netleştirilmesi gereklidir.

Değerli Katılımcılar

Sosyal hizmetler alanında kamu ve sivil toplum kuruluşlarının ortak faaliyetler içerisine girmesi iki dinamik sonucu ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan birincisi, yeni kamu yönetimi yaklaşımı dâhilinde, sosyal hizmetler alanında hizmet sunumunun etkinleştirilmesi ve verimliliştirilmesi, İkinci dinamik ise, sosyal hizmetlerin faydalanıcıları olan bireylerin kendi aralarında örgütlenmeleri sonucu ortaya çıkan sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmetleri dönüştürmeye ve denetlemeye yönelik çalışmalarınıdır.

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet alanında kamu ile işbirliği içerisine girmesinin sosyal hizmetlerde etkinliği ve verimliliği arttıracığına dair ilk varsayım, sivil toplum kuruluşlarına özellikle kamu sektörüne getirilen verimsizlik eleştirisi ve özel sektörün karlılığı düşük olan sosyal hizmetler alanında önemli bir sorumluluk alamaması üzerinden sosyal hizmetler alanında güçlü bir rol verilmesini öne sürmektedir. Ancak araştırmacılar, sosyal hizmetlerin sivil toplum kuruluşları tarafından sunumunun da ciddi sorunları beraberinde getirdiğini vurgulamaktadırlar.

Örnek uygulamalara bakıldığında da sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet sunumunda artan rolünün ne gibi riskler ve zorluklar içerdiğini ve sosyal hizmetler alanındaki yeniden yapılanma sürecinin ne gibi beklenmedik sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Bu sorunları beş başlık altında toplamak mümkündür:

1. Sivil toplum kuruluşları sosyal hizmetlerin sunumunda sürdürülebilirliği sağlamakta zayıf kalmaktadır. Özellikle finansal kaynaklarının düzenli ve güvenilir olmadığı durumlarda, sivil toplum kuruluşlarının sürdürülebilir ve devamlı hizmet sunmaları imkansız hale gelmektedir. Finansal kaynaklardaki istikrarsızlığa ek olarak, sosyal hizmetlerin sunumunda gerekli olan uzun erimli yatırımların çoğuna sahip olmayan sivil toplum kuruluşlarının hizmet sunma kapasiteleri yetersiz kalabilmektedir.

(Örneğin; Kadın Dayanışma Vakfı Ankara'da şiddet mağduru kadınlara yönelik sığınma evi açtı ancak finansal yetersizlik nedeniyle daha sonra kapatmak zorunda kalmıştır).

2. Kamu fonları yoluyla sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmetler sunması sivil toplum alanında bazen kutuplaşma ile sonuçlanabilmektedir. Başka bir ifade ile sivil toplum kuruluşları arasında oluşan rekabet ortamı uzun vadede küçük ölçekli sivil toplum örgütlerini alan dışına itmekte ve ulusal çaplı büyük sivil toplum kuruluşlarının baskın hale gelmesine neden olabilmektedir.

3. Sivil toplum kuruluşlarının finansal olarak tümüyle devlete bağımlı hale gelmesi sonucunda, bu kuruluşların devletlerin ve hükümetlerin siyasi projelerin bir uzantısı haline gelmektedir.

4. Sivil toplum kuruluşları toplumsal katılımı artırmayı ve toplumsal eşitsizlikleri azatmayı amaçlayan gönüllü girişimlerinde devletin üstlenmesi gereken rolü göz ardı eden bir çerçevede hareket edebilmektedir.

5. Zaman zaman hizmetin kalitesinde değişkenlik ve hizmetin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında aksaklıklar yaşanabilmektedir.

Değerli Katılımcılar

Tüm bu olası risklere rağmen, kamu ile sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmetler alanında ortaklık içine girmesinin sağladığı olumlu imkânlar da bulunmaktadır

Sosyal hizmet alanında kamu-sivil toplum kuruluşları arasındaki ortaklıkların, farklı kurumların birbiriyle ortaklaşa çalışması anlamına geldiği gibi, hizmet alıcıların karar alımına etkin olarak katılmasını da kapsamakta olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal hizmet alanındaki hizmetlerin faydalanıcılarının örgütlenerek, aldıkları hizmete dair görüşlerini ifade edebilmelerine ve hizmetlerin faydalanıcı kitle tarafından denetlenmesine imkân veren bu yaklaşım, sosyal hizmetler alanının demokratikleşmesi olarak da ifade edilebilir.

Kamu kurumlarının fark edemediği ya da duyarlı olamadığı yerel dinamiklere yerel düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları hâkim olabilir

Kamu kurumları tarafından gerçekleştirilmesi güç olan özelleşmiş hizmetler bu alanda yeterli bilgi ve birikime sahip sivil toplum kuruluşları tarafından kullanıcıların daha fazla fayda elde edilebileceği biçimde sağlanabilir.

Sivil toplum kuruluşları sosyal hizmet alanında hizmet alıcıları (engelliler, yaşlılar, kent yoksulları, çocuklar vb.) temsil etme yetisi kazandıklarında, bu alanda politikaların oluşturulmasında ve uygulamaların bağımsız olarak izlenmesi ve değerlendirilmesinde tüm karar süreçlerinde etkin ve olumlu roller üstelenebilirler.

Değerli Katılımcılar,

Sosyal hizmet alanında kamu kurumları yerine ve adına sivil toplum kuruluşlarının hizmet sunduğu durumda, vatandaş-sivil toplum kuruluşu ve kamu sektörü arasında üçlü bir şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmasının kurulması elzemdir.

Kamu ile sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet alanındaki ortaklığın bir diğer önemli faydası da sosyal hizmet faydalanıcılarının örgütleri olan sivil toplum kuruluşlarının kamu ile işbirliğine giderek bu alanda söz sahibi olmalarına imkân vermesidir. Fakat bu durumun ortaya çıkabilmesi için, sivil toplum kuruluşlarının kamudan özerk ve meşruiyetlerini üyelerinden alan bir yapıda olmaları gerekmektedir.

Ancak unutulması gerek bir hususta kamu ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmaları durumunda iki farklı kurumsal kimliğin stratejik çıkarları bir araya gelmesiyle; kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının hedefleri ve araçları benzer olduğunda işbirliği; hedefleri ve amaçları farklı olduğunda karşı karşıya gelme durumlarının ortaya çıkabilmektedir.

Kamu-sivil toplum kuruluşu ortaklıklarında, sivil toplum kuruluşları açısından bir açmaz bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları finansal kaynaklarını tümüyle kamu sektörünün koyduğu hedeflere yönelik hizmet faaliyetlerinde bulunma yolu ile elde ettikleri durumda, bu kuruluşların savunuculuk faaliyeti yürütmesi ciddi biçimde zorlaşmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının yalnızca örgütsel anlamda “kamu-dışı” olmadığı, aynı zamanda toplumdaki egemen düşüncelerin (örneğin, politika yaklaşımlarının) dışında bir bilgi üretebilen ve yenilik getirebilen kuruluşlar olmaları gerektiği düşünüldüğünde, bu açmazın sivil toplum kuruluşları tarafından değerlendirmeye alınmasının önemi görülebilecektir.

Değerli Katılımcılar

Sivil toplum kuruluşlarının toplumda yükselen değeri oluşturmaları, sivil toplum kuruluşu olmayan gruplarda da kurumsallaşma isteği doğurmuştur. Bugün hemen herkesin bulunduğu ortak payda sivil toplum kuruluşlarının demokrasinin güvencesi olduğudur. Sivil toplum kuruluşları devlet vatandaş arasında köprü işlevine sahip olup demokratik toplum yapısının yaratılmasında, devlet-toplum, birey ilişkilerinin demokratik bir şekilde düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Birbirlerine coğrafi olarak çok yakın olan STK’ların bile birbirlerine destek olmak ve eylemlerine katkıda bulunmaları az rastlanır olmaktadır. STK’lar “**dertli örgütleri**” olarak tanımlanabildiği gibi, “**yalnız örgütler**” olarak da tanımlanabilmektedir. Var olan bu durum STK’ların etkinliğini ve coşkusunu azaltmakta; bu ortamın yeni katılımlarla zenginleşmesini engellemektedir.

Bu çerçevede Kamu-STK ortaklığı anlamlıdır. Bu ortaklık, yeni kaynakların bulunmasına, risklerin azalmasına, dışardan gelecek tehditlere daha kolay cevap verilmesini kolaylaştıracağı gibi, farklı fikir ve deneyimler çatışma kadar yeniliğe ve yaratıcılığa yol açabilecektir.

İnsan odaklı her yaklaşımda olduğu gibi, toplum katılımının arttırılması çok önemlidir. Bunun bilinciyle, toplumun gereksinimleri doğrultusunda oluşan STK’ların, sosyal kalkınmanın vazgeçilmez bir aracı olduğu ve kalkınmanın insanlarla birlikte içinin doldurulması gerektiği bürokrasiye anlatılmalı, toplumsal hareketliliğin arttırılmasında, “**kaybolmamış duyarlılıkların ortaya çıkarılmasında**” ve güç birliği yoluyla iyi niyetli ancak zayıf STK’ların güçlendirilmesinde, bir arada ve tek-tek köprüler kurulmalı,

Kamu- STK ortaklığı birbirini tamamlayıcı olmalı, "**Benim yanımda değilsen bana karşısın**" şeklindeki tutum ve davranışlardan uzak durulmalı, STK'lar kamunun hizmet vermekte zorluk çektiği bölgelerde ve konularda boşluğu doldurmalı, Kamu ve STK'ların dönüşümlü katkılarıyla hizmetlerin sürekliliği sağlanmalı, Birbirini tamamlayan özellikler -deneyim, paydaşlarla ilişkiler, kaynaklar, prestij ve yaklaşımdaki değişiklikler- paylaşılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

Sosyal hizmetlerin sunumunda kamu-stk ortaklığı ya da kamu-stk-özel sektör ortaklıklarının olumlu olabilecek yanları üzerinde düşünmek ve eleştirileri değerlendirmekle beraber, sosyal hizmetlerin yalnızca kamu tarafından da etkin ve yerinde sunulabileceği alternatifi göz den geçirilmelidir.

Bu noktada, Bakanlık olarak sosyal hizmetlerdeki politika tercihlerinin öncelikle faydalanıcıların ihtiyaçlarının en iyi şekilde nasıl karşılanacağı temelinde oluşturulmasının önemli olduğuna inanmaktayız.

Bu düşüncelerle sözlerime son verirken toplantının verimli geçmesini diler, teşekkürlerimi sunarım